

POSTANOWIENIE

Dnia 7 grudnia 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania Z.P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Tarnowie

o rentę socjalną,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 7 grudnia 2022 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie
z dnia 11 sierpnia 2021 r., sygn. akt III AUa 2967/20,

1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,

**2) przyznaje adwokatowi Ł.B. od Skarbu Państwa - Sądu
Apelacyjnego w Krakowie kwotę 240 (dwieście czterdzieści)
złotych powiększoną o obowiązującą stawkę podatku od
towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej
w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z dnia 11 sierpnia 2021 r. oddalił apelację wniesioną przez odwołującego się Z.P. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Tarnowie z dnia 5 listopada 2020 r., oddalającego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Tarnowie z dnia 6 sierpnia 2019 r., którą organ rentowy odmówił przyznania odwołującemu się prawa do renty socjalnej.

Odwołujący się Z.P. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 11 sierpnia 2021 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając naruszenie prawa materialnego, to jest: art. 4 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 4 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej oraz art. 5 ustawy o rencie socjalnej w związku z art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a także naruszenie przepisów postępowania, to jest: art. 233 § 1 k.p.c., art. 278 § 1 k.p.c. w związku z art. 286 k.p.c. i w związku z art. 391 § 1 k.p.c.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na potrzebę wykładni art. 4 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 4 ust. 2 ustawy o rencie socjalnej oraz art. 5 ustawy o rencie socjalnej w związku z art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, które zawarł w pytaniach: (-) „czy uznanie u odwołującego się całkowitej niezdolności do samodzielnej egzystencji jest równoznaczne z całkowitą niezdolnością do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu i możliwe jest przyznanie renty socjalnej, bądź czy całkowita niezdolność do samodzielnej egzystencji powoduje stan całkowitej niezdolności do pracy”? (-) „czy wydanie opinii przez biegłego z zakresu psychiatrii wbrew treści opinii biegłego psychologa odnośnie wskazania zdolności wykonywania czynności pracy czyni tę opinię niepełną bądź nierzetelną”?

Skarżący podniósł również, że jego skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Uzasadniając przywołane przesłanki przedsądu, skarżący podkreślił, że jego zdaniem zachodzi wątpliwość co do rzetelności wydanych w sprawie opinii. Z treści opinii psychologicznej z dnia 29 lipca 2019 r. wynikało, że skarżący nie jest zdolny do samodzielnej egzystencji. Z kolei biegły psychiatra w opinii z dnia 3 lutego 2020 r. stwierdził, iż na podstawie wnikliwej analizy akt sprawy oraz po przeprowadzeniu osobistego badania specjalistycznego nie jest możliwe podanie odpowiedzi na stawiane biegłemu w postanowieniu pytanie. Biegły psychiatra zaznaczył też, że biegły psycholog powinien wykonać odpowiednie badania w celu stwierdzenia bądź wykluczenia patologii ośrodkowego układu nerwowego skarżącego, a po uzyskaniu opinii psychologicznej, wyda opinię ostateczną. Z opinii

sądowo-psychologicznej z dnia 29 czerwca 2020 r. wynikało natomiast, że zgodnie z oczekiwaniami lekarza psychiatry i po uzgodnieniu z sędzią opinię tę zakończono na przedstawieniu wyników badań bez wypowiedania się w sprawie zdatności opiniowanego do pracy. Stwierdzono chorobowe obniżenie poziomu inteligencji do stopnia określonego jako upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, a wskaźniki znacznych, uogólnionych zmian organicznych w OUN. Tym samym Sądy obu instancji nie otrzymały informacji, czy niezdarność do pracy może być spowodowana stwierdzonym chorobowym obniżeniem poziomu inteligencji oraz zmianami organicznymi w Ośrodkowym Układzie Nerwowym. Biegła psycholog również nie odpowiedziała na pytania zawarte w postanowieniu Sądu Okręgowego w Tarnowie z dnia 11 października 2019 r. Mimo to biegły psychiatra w uzupełniającej opinii stwierdził, że skarżący nie jest z psychiatrycznego punktu widzenia osobą długotrwale całkowicie niezdolną do wykonywania czynności pracy. Brak jest zatem obiektywnych dowodów na to, że skarżący nie jest z psychiatrycznego punktu widzenia osobą długotrwale całkowicie niezdolną do wykonywania czynności pracy, a w związku z takimi wątpliwościami Sąd pierwszej instancji bądź Sąd drugiej instancji z urzędu winny sięgnąć po kompleksową opinię psychiatryczno-psychologiczną, która w sposób jasny i pewny wskazałaby, bądź wykluczyła, że skarżący jest osobą całkowicie niezdolną do pracy z powodu naruszenia sprawności organizmu i zasadne jest przyznanie mu renty socjalnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej

jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada również przypomnieć, że zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem judykatury przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa wymaga od skarżącego określenia, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN 2002 nr 7, s. 10). Ponadto konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2003 r., II UK 184/03, z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04, czy też z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07). W przypadku powoływania się na rozbieżności w orzecznictwie konieczne jest także, choćby przykładowe, wskazanie orzeczeń, w których ten sam przepis prawa byłby odmiennie wykładany. w przypadku powoływania się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, w uzasadnieniu wniosku (sporządzonym odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu.

Z kolei, jeśli wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej wskazuje na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, to w jego uzasadnieniu winno zostać sformułowane zagadnienie prawne oraz przedstawione argumenty prawne, które wykażą możliwość różnorodnej oceny zawartego w nim problemu.

Zgodnie ze stanowiskiem jednolicie wyrażanym w judykaturze, oznacza to w praktyce, że zagadnienie prawne musi odpowiadać określonym wymaganiom, a mianowicie: 1) być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 1996 r., II UR 5/96, OSNAPiUS 1997 nr 3, poz. 39 i postanowienie z dnia 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), 2) być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, by umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, nie sprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z dnia 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z dnia 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179), 3) pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą i 4) dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (a zatem poważne) wątpliwości. Istotność zagadnienia prawnego konkretyzuje się zaś w tym, że w danej sprawie występuje zagadnienie prawne mające znaczenie dla rozwoju prawa lub znaczenie precedensowe dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Twierdzenie o występowaniu istotnego zagadnienia prawnego jest uzasadnione tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących to zagadnienie (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 marca 2010 r., II UK 363/09, LEX nr 577467, czy też z dnia 12 marca 2010 r., II UK 400/09, LEX nr 577468). Należy również podkreślić, iż nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) ani nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP – wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Skarga kasacyjna jest natomiast oczywiście uzasadniona wówczas, jeżeli zaskarżone tą skargą orzeczenie zapadło wskutek oczywistego naruszenia prawa, zaś oczywiste naruszenie prawa powinno być rozumiane jako widoczna, bez

potrzeby dokonywania pogłębionej analizy jurystycznej, sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie przyjętymi regułami interpretacji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494 oraz z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437) i jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy jest ono z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby głębszej analizy prawniczej, gdy jest zupełnie pewne i nie może ulegać żadnej wątpliwości, gdy podniesione zarzuty naruszenia wskazanych przepisów są zasadne *prima facie*, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538). Powołanie się przez autora skargi kasacyjnej na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje go zatem do przedstawienia wyводу prawnego zmierzającego do wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, co daje podstawy do uznania skargi za oczywiście uzasadnioną, tj. podlegającą uwzględnieniu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 11 grudnia 2009 r., II PK 223/09, LEX nr 585777 oraz z dnia 3 lutego 2010 r., II PK 304/09, LEX nr 602695). Innymi słowy, jeżeli skarżący powołuje się na oczywistą zasadność skargi, to powinien zawrzeć w niej wywód prawny, z którego ta oczywista zasadność będzie wynikała. Ma to być przy tym zasadność łatwo dostrzegalna już nawet przy pobieżnej lekturze skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2010 r., V CSK 459/09, LEX nr 602638).

Zdaniem Sądu Najwyższego, wniosek skarżącego o przyjęcie jego skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów przede wszystkim z tej przyczyny, że łączy potrzebę wykładni przepisów prawa oraz występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego z oczywistą zasadnością skargi. Tymczasem już tylko z samej przedstawionej wyżej istoty ustawowych przesłanek przedsądu, przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c., wynika, że co do zasady nie mogą one występować jednocześnie. Jeżeli bowiem w sprawie rzeczywiście występuje istotne zagadnienie prawne, od którego rozstrzygnięcia zależy wydanie prawidłowego orzeczenia co do istoty sprawy, to z natury rzeczy

ewentualny błąd orzeczniczy popełniony przez Sąd drugiej instancji nie może mieć charakteru oczywistego i podstawowego. Skarga kasacyjna nie może być, z kolei, uznana za oczywiście uzasadnioną, jeżeli o występowaniu tej przesłanki miałoby świadczyć naruszenie przepisów prawa, których wykładnia nasuwa tak duże wątpliwości, iż konieczne jest ich wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy w ramach sformułowanego w tej sprawie zagadnienia prawnego (por. pośród wielu postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., II PK 247/10, LEX nr 1274964).

Niezależnie od wytkniętego wyżej mankamentu należy podkreślić, że uzasadnienie ocenianego wniosku nie zawiera jakiejkolwiek argumentacji, która potwierdzałaby deklarowaną przez skarżącego kwalifikowaną postać naruszenia przepisów prawa materialnego bądź procesowego, niezbędnej do przyjęcia, że skarga jest oczywiście uzasadniona. Uzasadnienie to nie wyjaśnia również, dlaczego powołane przez skarżącego przepisy prawa materialnego wymagają wykładni. W szczególności nie wyjaśnia zaś, na czym polegają poważne wątpliwości związane ze stosowaniem tych przepisów, nie przedstawia także rozbieżności w orzecznictwie sądów oraz nie wskazuje argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także nie przedstawia własnej propozycji interpretacyjnej. Wspomniane uzasadnienie ogranicza się bowiem do przedstawienia przebiegu postępowania w sprawie, zacytowania fragmentów opinii biegłych oraz do własnej ich oceny dokonanej przez samego skarżącego.

Sąd Najwyższy podkreśla w związku z tym, że kwestionowanie przeprowadzonej w sprawie oceny dowodów i dokonanych na tej podstawie ustaleń faktycznych nie może być podstawą skargi kasacyjnej (art. 398³ § 3 k.p.c.), ponieważ ustalenia te są wynikiem swobodnej oceny dowodów dokonywanej przez sąd *meriti*. Sąd Najwyższy, zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c., jest natomiast związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, co oznacza, że w przypadku poddania skargi kasacyjnej merytorycznej ocenie i tak musiałby uwzględnić owe ustalenia faktyczne przy rozpatrywaniu powołanych w skardze zarzutów naruszenia prawa materialnego, którego przepisy stanowiły podstawę prawną rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku.

Końcowo Sąd Najwyższy zauważa, że za istotne zagadnienie prawne nie mogą również zostać uznane pytania sformułowane przez skarżącego. Abstrahując bowiem od tego, że twierdząca odpowiedź na pierwsze z nich jest oczywista (osoba uznana za niezdolną do samodzielnej egzystencji jest równocześnie osobą całkowicie niezdolną do pracy – art. 13 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych), wypada stanowczo stwierdzić, że ocena stanu zdrowia i jego wpływu na zdolność do pracy wymaga wiadomości specjalnych i w związku z tym musi znaleźć oparcie w dowodach z opinii biegłych posiadających wiedzę medyczną odpowiednią do rodzaju schorzeń osoby zainteresowanej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2022 r., III USKP 113/21, LEX nr 3402197 i powołane tam orzecznictwo). To biegły lekarz specjalista z zakresu psychiatrii w przypadku schorzeń lub dolegliwości dotyczących sfery psychicznej jest więc osobą właściwą do sporządzenia opinii. Opinia biegłego z zakresu psychologii, który nie jest przecież lekarzem, ma natomiast w stosunku do opinii biegłego psychiatry charakter wyłącznie pomocniczy i jest sporządzana między innymi w celu stwierdzenia bądź wykluczenia patologii ośrodkowego układu nerwowego oraz określenia poziomu inteligencji, a nie ich wpływu na zdolność do pracy.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, iż skarżący nie wykazał potrzeby rozpoznania jego skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., a w odniesieniu do kosztów nieopłaconej pomocy prawnej na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 4 ust. 2 i 3, § 15 ust. 2 i § 16 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu, orzekł jak w sentencji postanowienia.